

The Center for Research Libraries scans to provide digital delivery of its holdings. In some cases problems with the quality of the original document or microfilm reproduction may result in a lower quality scan, but it will be legible. In some cases pages may be damaged or missing. Files include OCR (machine searchable text) when the quality of the scan and the language or format of the text allows.

If preferred, you may request a loan by contacting Center for Research Libraries through your Interlibrary Loan Office.

Rights and usage

Materials digitized by the Center for Research Libraries are intended for the personal educational and research use of students, scholars, and other researchers of the CRL member community. Copyrighted images and texts are not to be reproduced, displayed, distributed, broadcast, or downloaded for other purposes without the expressed, written permission of the copyright owner.

© Center for Research Libraries
Scan Date: November 05, 2009
Identifier: m-n-000225

نمونہ سخن

[مکتب ادب] ده تدریس اولنان مشور ، منظوم
آثار منتخبہ فارسیہ ایله بونلرک شرح و ترجمہ لرینی جاویدر .

برنجی جزء

جامع و محرری : معلم ناجی صاحبی : محمد سالم

مركز توزیعی : مجموعه معلم اداره خانه سی

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

استانبول

(عالم) مطبعه سی - باب عالی جاده سنده نومرو - (۲۴)

۱۳۰۷

افادۀ مخصوصه

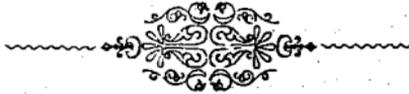
عثمانی ارباب قلمنك تحصیلندن هیچ بروقت
مستغنی اوله میه جقاری لسان فارسی اوزره یازلمش
منشور، منظوم آثار اسلافدن بالانتخاب بر مجموعه
وجوده کتیره رک بوکا برده شرح یازمق تصویری
سائر برطاقم تصورات تحریریه میاننده اوتهدن
بری ککوکلدن کچردی . اهمیت ویرمزدم .
دها طوغریسی اهمیت ویرمکه وقت بوله مازدم .
کچنلرده اولجه ایتدیکم بروعدی انجاز ایچون
{ مکتب ادب } ده فارسی درسی ویرمکه باشلادم .
درسخانه ده « اعتقاد عاجزانه مجه کلستان کبی
بوستان کبی فارسی کتابلری مطلقا باشدن باشه
اوقومق لازم کلز . بونجه مؤلفات فارسیه وار .

بونلردن منتخب پارچه لر آلهرق اوقونسه هم
 اوصانلماز همده آثار متنوعه کورلش اولور «
 زمینده درمیان ایلدیکم بر ملاحظه مستمعلم اولان
 اذکیای کرام طرفندن حسن قبول ایله شرفیاب
 ایلدیکندن تدریسه او یولده دوام ایتکه قرار ویردم .
 بووجه ایله اوقونان پارچه لره صکره دن - سائر بعض
 فوائد ایله برابر - تقریرات کترانه می علاوه ایلدم .
 یوقاریده بیان ایتدیکم تصورک طبیعتیله میدانه
 کلکه باش - لادینغی کورنجه بونلرک { نمونه سخن }
 اسمیله { مکتب ادب } نامنه جزء جزء نشری
 مناسب اوله جغنی دوشوندم . بو فکر می بعض
 اخوانه سویلدم . آنلرده تنسیب ایتدیلر . حتی
 « مکاتب سائره فارسی معلمری ایچونده بر ماخذ

اولور « دیدیلر • بیلم اولورمی ••• هر حالده
 بونك رغبتہ مظهر اولغہ لایق کوریلہ جاک جهتلی
 آثار اسلافی حاوی بولنه جق صحیفه لری اوله جقدر •

معلم ناجی

فی ۱ تشرین ثانی سنه ۱۳۰۵

— نمونه سخن —

توحید

ای درون پرور برون آرای
وی خرد بخش بی خرد بخشای
کفر و دین هر دو در رهت پویان
« وحده لا شریک له » گویان
هیچ دل را بکنه اوره نیست
عقل و جان از کمالش آگه نیست
عقل رهبر ولیک تادر او
فضل او مرتر ابرد بر او
عقل عقلست و جان جانست او
آنچه آن بر ترست آنست او

ای شده از شناس خود عاجز
 کی شناسی خدای را هرگز
 چون تو در علم خود زبون باشی
 عارف کزدگار چون باشی

[حکیم سنایی — حقیقه الحقیقه]

(درون پرور) مربیء باطن . (برون آرای) مزین
 ظاهر . حسن اعتقاد ، حسن اخلاق ، تعلم علوم نافعہ ،
 ادراک حقایق کبی مزیات تربیة باطن آثارندندر . حسن
 صورت ، حسن تلبس ، لطافت اشیا کبی حالات تربیة
 ظاهر آثارندندر . ایکسی ده صفت الہیہ در . (برون)
 (بیرون) مخفیدر . بوتخفیف اکثریا نظمده اجرا اولنورہ
 (وی) (وای) دن مخفدر . فارسیده (ای) متعاقبہ
 تکرار ایدلمک لازم کلنجہ اکثریا بویله ایدیلیر . اوللری
 بوشیوه ادبیات ترکیده تقلید اولنوردی .

مثال :

ای پادشہ عارف ودانشور عالم
 وی شاه جهانگیر ظفر یاور عالم

نفعی

صکره دن ادبیاتمزی ممکن اولدینی قدر فارسی اداقدن قورتارمق غیرتنده بولنان ادبیات صحیحه طرفدارانی بوتقلیدی ترک ایتدیلر . (ای) ك تکراری اقتضایدنجه ینه (ای) دیورلر . واوه لزوم کورمیورلر .

مثال :

ای طاغ باشی ای مقام مسعود
ای مرکز انس وحشت آلود

(خرد بخش) عقل احسان ایدیجی ، ایدن . (بی خرد - بخشای) عقلسزه مرحمت ایدیجی ، ایدن . ایکسی ده صفت آلهیه در . (خرد) دن اکثریا « کسی » یاخود « تجربی » ایله توصیف اولنان عقل مقصود اولور . (هوش) ایسه خاصه عقل جبلی دیمکدرکه (شعور) و (تمیز) کلمه لر ایله تفسیر اولنور . عاقله (خردمند) ، صاحب شعور و تمیزه (هوشمند) دینیلیر . عقلسز دیمک اولان (بی خرد) ایله شعورسز و تمیزسز دیمک اولان (بی هوش) بربرینک مقامنده استعمال اولنه ماز . باغشلامق ، هبه ایتک معناسنه کلن (بخشیدن) مصدرینک مضارع وامر حاضر (بخشد) و (بخش) - اسیرکه مک ، مرحمت

ایتمک معناسنه کلن (بخشودن) مصدرینک مضارع
وامر حاضر ی (بخشاید) و (بخشای) کلیر . شیخ
سعدینک «عطای او بلقای او بخشیدم» [*] قولی «عطاسنی
لقاسنه باغشلادم» دیه ترجمه اولنور . ینه مشار الیهک :

بربنده بیر خود بخشای

مصراعنی ترجمه ده « اختیار قولکه مرحمت ایت » دینیلیر .
ترجمه ده ایجابنه کوره (بخش) امر حاضر یله یاپیلان وصف
ترکییلره بدل (بخشای) امر حاضر یله یاپیلان وصف ترکییلر
ایراد اولنور . مثلاً «... ولایتی والیلکنه شرفبخش ...»
دینیله جک یرده «... ولایتی والیلکنه شرفبخشا ...»
دینیلیر . بویله یرلرده (بخشا) نک معناهجه (بخش) دن
فرقی یوقدر . مدار ترجیح سلاستدر . مثلاً «برمنظره
عبربخشدر» دیمکدن «برمنظره عبربخشادر» دیمک
اولی کوریلور . نظم آتیده کی (نوحه بخشا) وصف
ترکییبی ده او یولده در :

ای لوحه یار نوحه بخشا

بیک کرده ایلسه م تماشا

طوبماز سکاچتم کریه معناد

باقدجه اولور ودادی مزدا

[*] شعرای عثمانیه دن نجیفی شیخک بو قول مشهورینی «بخش

ایلدیم عطاسنی وجه عبوسنه» مصراعبله ترجمه ایتشدیر .

بوصورت استعمال ترك ادبائی تصرفاتندندر . «فارسیده
بویله قوللانماز» ديه اعتراض ایتکه کیمسه نك حقی
اوله ماز .

(پویان) سرعتله یوریمک ، قوشمق ، سکیرتمک
دیمک اولان (پوییدن) مصدرندن صفت مشبهه . بوکابدل
نونسز اوله رق (پویا) دخی قوللانیلیر . (کویان) سویلمک ،
دیمک معناسنه کلن (گفتن) مصدرندن صیغه حال ویاصیغه
استمرار . مثلاً « لاحول کویان اورادن تباعد ایتدی »
« لاحول ديه ديه (یا خود) لاحول ديه رك » دیمکدر . [*]
بونده کی (ان) (حق کویان ، راستکویان) قیلندن
اولان وصف ترکیبیلرده اولدیغی کبی ادات جمع
دکلدر . نونسز اولان (کویا) صانکه معناسنه ادات تمثیل
ویا سویلیجی ، سویلین معناسنه صفت اولمق اوزره ایکی
صورتله استعمال اولنور . فارسیده ادات تمثیل اولان
(کویا) یه بدل اکثریت اوزره (کوی) دینیلیر .

مثال :

ازما سلام وازتو تغافل زحد گذشت

کوی تغافلست جواب سلام ما

خسرو دهلوی .

[*] (لاحول کویان) یرینه کوره (لاحول کوی) لجاجیده

اوله بیلیر .

لسانمزده ایسه (کوی) هیچ قوللانماز . دائماً
 (کویا) قوللانیلیر . صفت اولان (کویا) یه بدل
 (کویان) دیمک طوغری دکدر . بونلر (پویا) ایله
 (پویان) ه قیاس اولماز . مثلاً «لسان حال شو یتتی
 کویان اولدی» دینلمز . «... کویا اولدی» دینیلیر .
 (هیج دل را) دهکی (را) تخصیص ایچوندر .
 ترکیب «هیج بردلک» دیمک اولور . (کنه) حقیقت
 معناسنه عربیدر . (او) و (ش) ضمیرلرینک مرجعی
 جناب حقدر . (ره) و (آکه) قاعدهء معروفه اوزره
 (راه) و (آگاه) دن مخفقدر . فی الاصل (نی) ایله
 (است) دن مرکب اولان (نیست) یرینه کوره
 (یوقدر) و (دکدر) معنارینی مفید اولور . بورادهکی
 (نیست) لرك برنجیسی (یوقدر) ، ایکنجیسی (دکدر)
 دیمکدر . مشویء شریف فاتحه سنده واقع :

آت نیست این بانک نای و نیست باد
 هرکه این آتش ندارد نیست باد

یتنده (نیست) لرك برنجیسی (دکدر) دیمک اولدیغی
 حالده ایکنجیسی ساده جه (یوق) موقعی طوتمشدر .
 (نیست باد) یوق اولسون ! دیمکدر . (عقل ره برست)

تقدیرنده اولان (عقل رهبر) ده اضافت یوقدر .
 (تا) ادات انتها . (در) قاپو . (مر) تأیید مضمون
 ویا اکال وزن ایچون ایراد اولنمشدر . (برد)
 کوتورمک ، ایصال ایتک معناسنه اولان (بردن)
 مصدرندن مضارع . (بر) بوراده (نزد) یعنی (قرب)
 دیمکدر .

(عقل عقل) خالق عقل . (جان جان) خالق
 روح . یاخود روح الروح . (آنچه) اوشی که .
 برنجی (آن) زائد کبی کورینور ، فقط دکلدر .
 تخصیص افاده ایدر .

(شده) اولمش ، اولمش اولان . (شناس)
 طائمیق معناسنه اولان (شناختن) دن اسم مصدر .
 واو رسمیه ایله (خود) یرینه کوره (کندی ،
 کندیلری ، کندک ، کندکر ، کندی ، کندمز)
 معنالیخی افاده ایدر . آکا بدل (خویش) و (خویشتن)
 لفظلری ده ایراد اولنه بیلیر . (خویش) خصم معناسنه
 ده کلیر . شیخ سعیدینک :

بیگانه و خویش از پس و بیشتر نکرانند

مصراعنده اولدیغی کبی .

(کی) نه زمان ؟ معناسنه ادات استفهام . بوراده
استفهام انکاری ایچوندر . (شناسی) ینه (شناختن)
مصدرندن مضارع . (را) ادات مفعول . (هرکز)
اصلا ، قطعا .

واو زسمیه ایله (چون) بویله یرلرده ادات توقیت
اوله رق (مادام که) یرینی طوتار . (مادام که) ایله
ترجمه سی اکثریا خطاب صورتنده یاقیشق آلیر . مثلاً
(چون شدی) مادام که اولدک دیمک اولور .
یرینه کوره مثلاً (چون شود) « اولنجه ، اولدقده ،
اولدینی وقت ، اولدینی حالده » دبه ترجمه اولنور . صائبک :

چون شود دشمن ملایم احتیاط ازکف مده

مصراعی « دشمن ملایم اولنجه احتیاطی الدن براقه »
مألنی کوسترر . بو (چون) لفظنک بعضاً نونی
اسقاط اولنه رق (چو) صورتنه قونیلور . (چون)
ومخففی اولان (چو) ادات تشبیه اوله رق دخی استعمال
اولنور . ادات تشبیه اولدینی وقت (همچون) و
(همچو) صورتلرنده ایرادایدیله بیلیر . دیمک اولیورکه
ادات توقیت اولدینی زمان ایکی درلو ، یعنی (چون)

و) (چو) صورتگرنده — ادات تشبیه اولدینی زمان ایسه
 درت درلو، یعنی (چون، چو، همچون، همچو)
 صورتگرنده قوللانیلیور. و او اصلیه ایله (چون)
 کیفیتدن سؤال اداتیدر. بوراده استفهام انکاری ایچوندر.
 لسانمزده معادلی (نصل) کله سیدر. وقتیه (نیجه) لفظی
 دخی بومقامده قوللانیلیدی. شمدی یالکز ادات
 تکثیر اوله رق قوللانیلمقدمه در. (چون باشی) نصل
 اولورسین؟ دیمکدر.

مأل توحید

ای آفاقی تزین ایدن مربی. انفس! ای نقصان
 عقل جهتیله مرتکب مناهی اولان عبده مرحمت ایلین
 واهب العقل! کفر ایله دین ایکسی ده سنک یولکده
 «وحده لا شریک له» دیه. دیه پویان اولمقدمه در.
 هیچ برقاب حقیقت حقی ادراکه یول بوله ماز.
 عقل وروح آنک درجه کالنه واقف اوله ماز. عقل
 سکا رهبر اولور اما آنجق باب الهی یه قدر. سنی قرب
 حقه ایصال ایده جک ینه حقک لطف مخصوصیدر.
 الله خالق عقل وروحدر. اوشی که تصورک
 فوقنده کی تعالیٰ مقدس آکا منحصردر، ایشته او اودر!

ای کندی بیلمکدن عاجز قالمش اولان ! هیچ سن
 خدای حقیقه بیله بیلیر میسین ؟ نه ممکن ! مادام که
 کندیکی بیلمکدن عاجز سین ، نصل عارف کنه الهی اوله-
 بیلیر سین ؟

تمثیل

دهقانی غلّه خودرا جمع آورده بود و منتظر باد
 مانده تادانه را از کاه جدا کند . روزها برآمد
 و باد نچنید . مزدوری بر سر خرمن نشانده که چون
 باد راست وزان شود غله را پاك کنند و خود بکاری
 دیگر مشغول شد . چون شب درآمد گردبادی
 سخت برخاست . مزدور دهقانی نکرده بود و باد
 مخالف از باد راست نمی دانست . چون باد دید اندیشید که
 غله پاك می باید کرد . شب خرمن باد برمی داد .

مزدور غافل در باد پیودن شب بسر برد، دهقان
 حریص در غله پیودن. چون روز روشن شد بر سر
 خرمن آمد. از گاه و دانه نشانی ندید. همه را باد برده
 بود. دهقان غله طلب می کرد. مزدور مزد طمع
 می داشت. فاعتبروا یا اولی الابصار!

[امیر حسینی — کنجنامه الهی]

(دهقان) چغتجی. فارسی (دهقان) ویا (دهگان).
 دن معربدر. جمعی (دهاقین) و (دهاقنه) کلیر. (تدهقن)
 دهقان اولمق دیمکدر. خواجه حافظک « اختیار چغتجی
 اوغله شو سوزی نه خوش سویلدی: نور عینم!
 اکیککدن باشقه برشی بیچه مزسین! » مآلنده اولان بیت
 آتیبی حفظه شایاندر:

دهقان سالخورده چه خوش گفت باسر
 کای نور چشم من بجزاز کشته ندروی

(غله) محصول. بوراده مقصود اکنیدر. (جمع
 آوردن) (جمع کردن) کبی جمع ایتک، طوپلامق.
 قالمق معناسنه کان (ماندن) مصدرندن ماضی نقلی

اولان (مانده) دن صکره بر (بود) مقدردر. ترجمه
 کتابتده اکثریا فقره ثانیه ده ایراد اولنه جق رابطه فقره
 اولاده طی اولندیفی حالده فارسیده عکسنه اوله رق
 فقره اولاده ایراد اولنان رابطه اکثریا فقره ثانیه ده طی
 اولنور. کلستانک « منت خدای را عز وجل که
 طاعتش موجب قربتست » فقره سنه ترفیق ایدیلن
 « وبشکر اندرش مزید نعمت » فقره سنده (است)
 رابطه سی طی اولندیفی کی. برده (مانستن) مصدری
 واردر که بکزه مک معناسنه در. بونکه (ماندن)
 مصدرینک مضارعی بیننده لفظاً فرق یوقدر. ایکسندده
 (ماند) دینیایر. هانکی معنی مقصود اولدیفی مقام قرینه سیله
 آکلاشیایر. مثلاً حکیم خاقانینک :

ز بیج وتاب فارغ نیستم زنجیر را ماتم
 عزالان وحشتی دارند از من شیر را ماتم

مطلعنده کی (مانم) لره بکزررم معناسی ویریایر. بوغزلک
 شو بیته ده پک مردانه در :

بدشمن باقد همچون کمان نبود سلوئک من
 زمن جزراستی کاری نیاید تیر را ماتم

(تا) تعلیل ایچون . عربی کاف ایله (گاه) صامان
 دیمکدر . (گاهربا) و مخفی اولان (کهربا) ترکیبه نظراً
 صامان قایچی ، صامان قاپان دیه ترجمه اولنور . شاعر
 مشهور شوکت :

اثناده گاه من بیمان در کهربا

دیمشدر . (جدا کردن) تفریق ایتمک ، آیرمق .
 (برآمد) چیقدی ، کچدی ، مرور ایتدی . (باد)
 روزکار . اولسون ، اوله معناسنده کلیر . (مبارک باد)
 کبی . (نجینید) قیملداتمق ، حرکت ایتمک دیمک اولان
 (جنیدن) مصدرندن ماضی منفیدرکه بوراده «اسمدی»
 معناسنی افاده ایدر . بومصدرک متعدیسی (جنبانیدن) در .
 (سر جنبان ، سلسله جنبان ، کهواره جنبان) کبی وصف
 ترکیبیلر آندن یاییلیر . (مزدور) اجرتله طوتیلان
 شخص ، اجیر . فی الاصل اجرت معناسنه کلن (مزد)
 ایله ادات نسبت اولان (وز) دن مرکبدر . فقط
 (مزدور) صورتنده همان هیچ قوللانماز . (مزدور)
 دینیلیر . خسته و خزینه دار معنالیینه اولان (رنجور) ایله
 (گنجور) دخی بویله در . اصللری (رنجور)

و (کنجوز) در. بوتغیر استعمالی بر قاج کله یه منحصر در.
 هر (ور) لی ترکیب او صورته قونیه ماز. (سخنور)
 کبی. (نشاند) او طور مق معناسه کلن (نشستن)
 مصدرینک متعدیسی اولان (نشاندن) دن ماضی.
 (چون) توقیت ایچون. (بادراست) موافق روزکار.
 (وزان) اسمک معناسه اولان (وزیدن) مصدرندن
 صفت مشبهه. (اولمق) ماده سیله قوللانیایر. (ایتمک)
 ماده سیله استعمالی خطادر. مثلا «شدتلی برپویراز
 وزان ایتمکده ایدی» دیمه ملی. «...وزان اولمقده ایدی»
 دیملی. «...هوبوب ایتمکده ایدی» دیه بیلیرز. او باشقه.
 (گذران) کله سی ده صفت مشبهه در. کچیجی دیمکدر.

مثال :

بشین برلب جوی و کذر عمر بین
 کاین اشارت ز جهان کذران مارابس

خواجه حافظ

کچمک مقامنده قوللانما ملی. او مقامده (گذار) ویا
 (گذر) قوللانیایر. (پاک کردن) تمیزله مک، تطهیر ایتمک،
 تنظیف ایتمک. (در آمدن) کیرمک، داخل اولمق،
 دخول ایتمک. (کردبار) قاصیرغه. اصلی (باد کرد) در.
 (کرد) مدور دیمکدر. سبب تسمیه ظاهر در. (سخت)

شدتلی . قاتی ، پک معناسنده قو لانیلیر . (دل سخت)
 کبی . بعضاً غایت ، زیاده سیله ، پک مقامنده ایراد اولتور .

مثال :

در حق من لبث این لطف که می فرماید
 سخت خو بست ولیکن قدری بهتر ازین
 خواجه حافظ

(برخاستن) پیدا اولمق ، ظهور ایتمک .

فتنه برخاست جو بنشست دوبد مست بهم
 مصراعی « ایکی بدمست بر لکده بولننجه فتنه ظهور
 ایدر » مآئنده در . فی الاصل قالمق ، آیانه قالمق
 معاسنه در :

افتادن و برخاستن باده پرستان
 در مذهب رندان خرابات نمازست

بیت مشهورنده اولدینی کبی . ساده جه (خاستن) دخی
 قو لانیلیر .

مثال :

با که خفتی وزچه پهلو خاستی
 کاینچنین برجوش چون دریاستی

حضرت مولانا

مضارعی (خیزد) کلیر . یکی یتشمش اولان کنجه
 (نوحاسته) دینلییر . (نوحیز) دخی تازه یتشمش دیمک
 ایسه ده اکثریا اشیایه صفت اولور .

مثال :

باغبان برچوب بندد کلبن نوحیزرا

برده (خواستن) مصدری واردرکه ایستمک معناسنه در .
 بونک مضارعی (خواهد) کلیر . خواجه حافظ شو
 مطالعه ایکیسنی جمع ایتش :

عاشق روی جوانی خوش ونو خاسته ام
 وز خدا شادی این غم بدعا خواسته ام

(دانستن) مصدری فی الاصل بيلمک معناسنه
 ایسه ده فرق ایتمک مقامنده ده قوللانیایر . بوراده (نمی
 دانست) فرق ایتزدی ویا فرق ایتموردی دیمکدر .
 (اندیشید) دوشونمک ، تفکر ایتمک . معناسنه اولان
 (اندیشیدن) مصدرندن ماضی . (اندیشه) آندن
 اسمدر . (می باید کرد) (می باید کردن) دیمکدر .
 مضارعه مقارن اولان ماضی به دائماً مصدر معناسی ویریایر .

مثال :

بطالتم پس از امروز کار خواهیم کرد

خواجه حافظ

ایکی ماضی بریرده بولنجه ایکنجیسی كذلك معنای
 مصدری به دلالت ایدر . مثلاً (خواست شد) اولوق
 ایستدی دیمک اولور . خواجه نك :

من همان ساعت که از می خوانستم شد توبه کار

مصراعى بویولده در . (باید) لازم اولوق ، واجب
 اولوق معناسنه اولان (بایستن) مصدرندن مضارع .
 (بباد دادن) بوشنه صرف ایتمک ، هدر ایتمک ، هبایتمک
 مقاملرنده قوللانیلیر . ادبیات ترکیده (باده ویرمک)
 تعیری معروفدر .

مثال :

بوجسم آتشینک آب و خاکن باده ویردمه ب

وجدی

دیگر

آل دستکه بر باده دردوغمی ویر باده

شیخ غالب

وقتیله (بباد دادن) ك اصل ترجمه ترکیه سی اولان
(یله ویرمک) تعیری ده قوللانیلیردی .

مثال :

صدای فی حرام اولسون دبدك ای صوفی* سالوس

یله ویردك خلاف شرع ایله ناموسن اسلامك

فضولی

(باد پیودن) روزکار اولچمك ، یعنی عبثله اشتغال ایتمك ،
فائده سز ایش ایله اوغراشمق .

مثال :

چو با حیب نشینی و باده بیایی

بیاد دار محبان باد بیمارا

خواجه حافظ

(بسر بردن) نهایته ایصال ایتمك ، ختامه ایردرمك ،
امرار ایتمك . (بسر آوردن) ایله یکمألدنر .

مثال :

دمی باغم بسر بردن جهان یکسر نمی ارزد

وله

نفسی می زخم آسوده و عمری بسر آرم

شیخ سعدی

(درغله پیودن) دن صکره بر (شب بسربرد)
مقدردر . غله اولچمک خصوصی بو دهقانه نسبتله
خیالیدر .

« فاعتبروا یا اولی الابصار » ضروب امثال عرب
صیره سنه کچمش اولان آیات جلیله دندر . « ای بصر
صاحبیری عبرت الکز! » مألنده در . « الآن حصحص الحق »
« کل حزب بما لديهم فرحون » « ایس الصبح بقرب »
« کم من فئه قليلة غلبت فئه کثیره » « وفوق کل ذی علم علیم »
آیتلری ده امثال مقدسه قرآنیه دن عد اولنور . ده
چوق واردر . ادبیاته انتساب ایتک ایستینلرک بونلری
معنالری بیله رک حفظ ایتلری لازم کلیر . بویله برخیلی
احادیث شریفده موجوددر . (مستظرف) ترجمه سنه
مراجعت اولنسه بوبابده ایجه معلومات آله بیلیر .

(اعتبار) مصدری بوراده اولدینی کبی عبرت آلمق
معناسنده کلیر . بونده (اخذ) مفهومی ذاتاً مندرج
اولدیغندن (اخذ عبرت) مقامنده (اخذ اعتبار) دیمک
یا کلس اولور . (کسب شدت) موقعنده (کسب اشتداد)
دیمک ده بویله در .

کوش سخن شنو کجا دیده اعتبار کو

خواجه حافظ

مآل تمثیل

بر چفتجی محصولی جمع ایش و دانہی صاماندن
 آیرمق اوزره روزکار ظہورینہ منتظر قالمش ایدی .
 بر قاچ کون کچدی . روزکار اسمدی . اجرتله طوتدینی
 بر شخصی موافق روزکار اسمکه باشلانجه محصولی تمیزله مک
 اوزره خرمن باشنه اقامه ایلدی . کندیسینی باشقه
 برایش ایله مشغول اولدی . کیجه اولنجه شدتلی
 بر قاصیرغه ظہور ایتدی . اجیر چفتجیلک ایتمه مش ایدی .
 مخالف روزکاری موافق روزکار دن فرق ایتزدی .
 روزکار چیقدیغنی کورنجه « محصولی تمیزله ملی » مطالعه سنده
 بولندی . کیجه وقتی خرمنی باده ویرمکده ایدی . غافل
 اجیر باد چمالقله ، حریص چفتجی ایسه غله پیمالقله امرار ایله
 ایلدی . صباح اولنجه چفتجی خرمن باشنه کلدی .
 صاماندن ، دانہ دن بر اثر کوره مدی . هپسنی روزکار
 آلمش کوتورمش ایدی . چفتجی محصول ایستوردی .
 اجیرده اجرت طمعنده بولنیوردی . فاعتبروا یا اولی -
 الابصار !

فراقنامه

سَلِّ الْمَصَانِعَ رَكْبًا تَهِيمٌ فِي الْفَلَاوَاتِ
تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی

شبنم بروی تو روزست و دیده ام بتو روشن
وَإِنْ هَجَرْتَ سِوَاءَ عَشِيَّتِي وَغَدَاتِي

اگر چه دور بمانم امید بر نگر فتم
مَضَى الزَّمَانُ وَقَلْبِي يَقُولُ إِنَّكَ آتٍ

شبان تیره امیدم بصبح روی تو باشد
لَقَدْ تُفْتَشُّ عَيْنُ الْحَيَاةِ فِي الظُّلُمَاتِ

فَكَمْ تُمَرِّدُ عَيْشِي وَأَنْتِ حَامِلٌ شَهْدِ
جواب تلخ بدیعت از آن دهان نباتی

وصفتُ كُلَّ مَلِيحٍ كَمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى
مَحَامِدُ تَوْجِهٍ گُویم که ماورای صفاتی

أَخَافُ مِنْكَ وَأَدْتُوْ وَاسْتَعِيْتُ وَأَرْجُو
که هم کند بلایی وهم کلید نجاتی

ز چشم دوست فِتام بکامه دل دشمن
أَجِيْتُ هَجْرُونِي كَمَا تَشَاءُ عُدَاتِي

فراقنامه سعدی عجب که در تو نگیرد
وَأَنْ شَكَّوْتُ إِلَى الطَّيْرِ نُحْنُ فِي الْوَاكِرَاتِ

[شیخ سعدی — دیوان]

(سل) (سؤال) مصدرینک امر حاضر اولان
(اسئل) دن مخفف . تخفیفاً حذف اولسان ایکنجی
همزه نك حرکه سی ماقبله نقل ایدیلنججه کله ذاتاً سینک
سکونندن طولانی کلش اولان برنجی همزه دن دخی
استغنا حاصل ایتدیکندن اوده حذف اولمشدره قرآن
کریمده هم (اسئل) هم (سل) واقع اولمشدر:

— واسئل القرية التي كنا فيها .

— سل بني اسرائيل .

امام علی افدمزك سانشات مبارکه سندن معدود

اولان :

— سلوني عمادون العرش .

کلامنده واقع (سلو) — که (نی) به اتصالی جهتیه الفسز

یازیلیر — (سل) ک جمعیدر . (مصانع) یاغهور صوی

پیریکمک ایچون حوض طرزنده یاپلمش یر، صهرنج

معناسنه اولان (مَضْنَع) و (مَضْنَعَه) نک جمعی . (رکب)

اشترسواران یاخود اسب سواران کروهی، قافله را که

معناسنه اسم جمع . (تیم) حیرت زده اولق، شاشیروب قالمق

معناسنه اولان (هیم) و (هیمان) مصدر لرندن مضارع .

فاعلی (رکب) . راجع ضمیر مستتر در . متحیره (هائم)

و (هیوم) دینیلیر . (فلوات) شنلکسز، صوسز چول

دیمک اولان (فلاة) ک جمعی .

(چه) انکار ایچون . (ندانی) دینلمیوبده (چه دانی)

دینلمسی بو آندن ابلغ اولدینی ایچوندر . صائبک :

رهر بینا چه جووی دیده بینا طلب

مصراعنده ده بونکته کوزده دیلیر .

رهبر بینا مجوی و دیده بینا طلب

دینلمش اولسه معناده اوقوت بولمازدی .

(فرات) نهر مشهور .

نامبارك قدمی نیل و فراتی قوریدر

مصراعی امثال عثمانیه دن معدوددر .

انهای سیاحتده رفقا ایله فرات کنارنده قوجه

بر قایانك كوكه سنده اوطوردیغمز صیره ده مناسبتله

برذاته تعریضاً بو مثللی ایراد ایتمش ایدم .

(فرات) صوسزلنی ازاله ایدن طاتلی صومعناسنده

کلیر . ذاتاً اونهره بومناسبتله (فرات) دینلمشدر . بیتده

ایکی معنادن هربری قصد اولنه بیلیر . آخرنده کی (ی)

خطاب ایچوندر .

(هجرت) معلوم ویامجهول اولمق اوزره اوقونه بیلیر :

هَجْرَتٌ . هُجْرَتٌ .

برنجی صورتده (هجرتی) تقدیرنده بولنه رق مفعولی

مخذوف اولور . مصدری اولان (هَجْر) و (هَجْران) ترك

ایتمك، قطع الفت ایلمك معناسنده . بوكله لر ادبیاتمزه

(وصل) مقابلی اوله رق آیریلق مقامنده ایراد اولنور .

مثال :

مستقبلی بم اشك خروشان ایله فجرک
دوندردی ایکی چشمه به چشمانی هجرک

دیگر :

پیشان وصل وهجراننده دل، دلداری حیرته
دواسازین برافش حالت بیمار حیرته

(هجر) کسرها ایله تلفظی طوغری دکدر .
« واهجرهم هجر آجیلاً » آیت کریمه سی در خاطر ایدملیدر .
یوکلنک نصل او قونسی لازم کله جکنی خواجه حافظک
شو مطلعده کوستر :

شب قدرست وطی شد نامه هجر
« سلام فیه حتی مطلع الفجر »

(سواء) بوراده مساوی دیمکدر : « سواء علیهم
ءاندرتهم ام لم تنذرهم لایؤمنون » آیت کریمه سنده
اولدینی کی .

(ماسوی) یاخود (ماسوی الله) صورتنده استعمال
ایتدیکمز (سوی) غیر دیمکدر .
مثال :

ماسوی اللهی دلکنن سلب ایت
وادی نظمه بو اسلوب ایله کیت

خاقانی

(عشیّ) و (عشیّه) آخر نهار در که آقسام اوستی تعبیر
ایدرز. (غداة) آنک ضدیدر که اول نهاره دینیلیر. بونلردن
مقصود صباح و مسادر. مولانا جامی (غداة) ایله (عشیّ) بی
بر نعت شریفندن اولان شو بیتده جمع ایتمشدر :

کر چه صدمرحله دورست زیدش نظرم

وجهه فی نظری کل غداة وعشی

(بر نکر قتم) رفع ایتدم دیمکدر. بز (امید) ی (رفع)
ایله دکل ، (قطع) ایله استعمال ایتدیکمزدن « امید
بر نکر قتم» ک ترجمه سنده «قطع امید ایتدم» دیرز.

بعض مصادر فارسیه نك اوائله ادوات کتیریلنجه
معنارنده تغیر حصوله کلیر. مثلاً (گرفتن) (اخذ) معادل
اولق اوزره طوتمق و آلق دیمک. ایکن (برگرفتن) رفع
ایتمک ، قالدرمق دیمک اولور . کذلک (آمدن) کلمک ،
(یافتن) بولق معناسنه اولدینی حالده (در آمدن) ایچری
کیرمک، (در یافتن) آ کلامق موقعنده قوللانیلیر .

(مضی) کچمک معناسنه اولان (مضیّ) و (مضوّ)
مصدرلرندن ماضی . مصدر اول «فا استطاعوا مضیا
ولایرجعون» آیت کریمه سنده واقع اولمشدر .

(وقلبی) ده کی واو حالیه. (انک) ده کی (انّ) ایکی درلو
اوقونه بیلیر : (قول) دیمک معناسنه اولورسه کسر ایله ،

ظن معناسنه آئیرسه فتح ایله او قونور. (آت) تنوین
ایله در. فقط بوراده مدکسره ایله تلفظ اولنور. اصلی
(آتی) در. نون ساکنه دن عبارت اولان تنوینک حوقیه
اجتماع ساکنین حاصل اولدیغدن یا حذف اولنهرق ماقبلنه
ایکی اسره ویرلمشدر. «کلّ آت قریب» جمله مشهوره سنده
اولدینی کبی. سائر ناقصلرده بویله در.

(فی الفلوات) ایله (فی الظلمات) و (فی الوکرات) ده
دخی کسره لر اشباع اولنور.

(شبان) کیجه معناسنه اولان (شب) ک جمعیه. بعضاً
بویله کله لر (ان) ایله ده جمعئیر. (تیره) بولانیق، قارامتیق،
قارا کلق معنالرنده قوللانیلیر. بوراده قارا کلق دیمک
اوله رق (شبان) ه صفت اولمشدر. (صبح روی) ده کی
اضافت تشبیه در. (تفتش) (تفتیش) مصدرندن مضارع
مجهول. تانیثی (عین) ک مؤنث سماعی اولمسنه مینیدر.
(ظلمات) (ظلمه) و (ظلمه) نک جمعیه. برنجی صورته
(ظلمات)، ایکنجی صورته بوراده اولدینی کبی (ظلمات)
اولور. اکثریت اوزره بو صورته قوللانیلیر. خواجه
حافظک :

فرقت از آب خضرکه ظلمات جای اوست
تا آب ماکه منبعس الله اکبرست

پیتده برنجی صورتده واقع اولمشدر.

(کم) نه قدر دیمکدر. لسانزده (نه قدر) ایکی درلو قوللانلینگی کبی (کم) ده عربیده اینکی صورتله استعمال اولنور: بری استفهام ایچوندرکه بوکا (کم استفهامیه) دینیلیر. مثلاً «کم الساعة؟» ساعت نه قدر، ساعت قاچ؟ دیمک اولور. دیکری کثرتدن اخبار ایچوندرکه بوکا (کم خبریه) دینیلیر. مثلاً «کم من کتاب عندی!» «بنده نه قدر کتاب وار!» دیمک اولورکه «بنده چوق کتاب وار» مألنی کوسترر. کچن بر درسده مناسبتله یاد ایلدیکمز «کم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة» آیت کریمه سیله امثال عربدن معدود اولان:

کم نزل الاول للآخر

مصراعنده کی (کم) لر دخی بو قیلدندر.

بومثل «الفضل للمتقدم» مثلنک مقابلی عد اولنورکه «اول آخره نیجه شی: براقشدر» یعنی «متقدم متأخره یابه جق بک چوق ایش براقهرق کیتمشدر» دیمکدر. ابو العلاء المعرینک:

وانی وان کنت الاخیر زمانه

لآت بما لم تستطعه الا وائل

یتی بونی اخطار ایدر.

(تمریر) آجی قیلمق معناسنه اولان (تمریر)
 مصدرندن مضارع مخاطب. عربیده بو معناده (امرار)
 مصدری دخی مستعملدر. «نه آجی نه طاتلی ایده بیلیر»
 یعنی «الذبن بر شی کلز؛ نه ضرری نه فائده سی اولور»
 دیمک اولان «هو ما یُرُّ ولا یُحلی» مثلنده اولدینی کبی.
 بو مثل بزه (امرار) ک مقابلی (احلا) اولدینغی ده او-
 کر تمکده در. بوندن (تمریر) ک تمامیه مقابلی ده (تحلیه)
 اوله جغنی آکلایه بیلیرز.

لسانمزده دخی (تمریر)ه بدل (امرار) قوللانیاه بیلیر.
 مثلاً (تمریر مذاق) موقعنده (امرار مذاق) دیه بیلیرز.
 شو قدر وارکه (امرار) ک کچیرمک معناسنه حلی ممکن
 اوله بیله جک یرلرده او صورتده قوللانمامسی دقت او-
 له جق بر نقطه در.

(عیش) دیرلک، یاشایش. یاء متکلمه مضافدر. بو
 کله میاشامق، کچنمک معناسنه مصدرده اولور. امام علی
 اقدمزه اسناد اولنان:

إذا عاش الفقی ستین عاماً

فنصف العمر تمحقه اللیالی

بیتیه «عش رجباً ترعجياً» مثلنده اولان (عاش) ایله
 (عش) بو مصدردن مشتقدر. عینک کسریله طوغری

دکدر . اما ینه بو معنایه اولان (عیشه) کسر عین ایله در:
 « فی عیشة راضیه » آیت کریمه سنده اولدینی کبی . (وانت) -
 ده کی واو حالیه . (شهد) بال یا خود کوچج بالی . بوراده
 مطلقا حلاوتدن کنایه در . (جواب) فی الاصل (سؤال)
 مقابلی ایسه ده فارسیده مطلقا سوز مقامنده ده قوللانیلیر .
 بوراده خواجه حافظک :

بدم کفتی وخرسندم عفاک الله نکوکفتی
 جواب تلخ می زبید لب لعل شکرخارا

ییتده اولدینی کبی مطلق ویا مقید اولان معناسی اراده
 اولنه بیلیر . (بدیع) غریب، عجیب، شاشیله جق شی مقامنده
 ایراد اولمشدر .

تعصی الاله وانت تظهر حبه
 هذا لعمری فی القیاس بدیع

ییتده ده بویله در . بومعنی «نمونه سز اوله رق احداث اولنمش
 شی» معناسندن متشعبدر . اسماء حسندان اولان (بدیع)
 نمونه سز اوله رق ایستدیکی شیئی احداث ایدن دیمکدر .
 (دهان نباتی) دهان شکرین .

(محامد) سبب حمد، یعنی باعث مدح اولان خصلت
 معناسنه کلن (محمده) نک جمعی . ایکنجی میمک فتح وکسر یله

لغت اولان (محمد) حمد معناسنه مصدرده اولور. لسا-
تمزده حمد مقامنده واکثریا (محمدت) صورتنده قوللا-
نیلیر. (صفاتی) دهکی یا خطاب ایچون.

(اخاف، ارجو، استغیث، ادنو) قورقق، اومق،
استمداد ایتک، یاقلاشمق مغالینه اولان (خوف، رجاء،
استغانه، دُنُو) مصدر لرندن مضارع متکلم. (که) نک
مابعدی افعال اربعه نک علتیرینی کوسترر. (بلائی)
و (نجاتی) دهکی (نی) لر خطاب ایچون. فتح کاف ایله (کلید)
فارسیده مفتاح معناسنده مستعملدر. (کامه) (کام) مقامنده
ایراد اولنمشدر. (احبه) (اجبا) و (احباب) کبی (حیب) ک
جمعی. (تشاء) دیله مک معناسنه اولان (مشیئه) مصدرندن
مضارع مخاطب. حسان بن ثابتک (رضی الله تعالی عنه)
مشهور اولان شو نعت شریفنده ده بویله در:

واحسن منک لم ترفط عینی

واجل منک لم تلد النساء

خلقت مبرأ من کل عیب

کأنک قد خلقت کاتشاء

(مشیئه) بی بز (مشیئت) دکل، (مشیئت) صورتنده

قوللانیرز.

مثال :

عالم اسیر دست مشیت دکلمیدر
آدم زبون پنجه قدرت دکلمیدر

نابی

(عادة) (عدو) کبی دشمن معناسنه اولان (عادى)-
نك جمعى. برده (عدى) واردرکه (عدو) دن اسم جمعدره.
بونده عينك ضم وکسرى جائزدر .
(عجب که) (عجیست که) تقدیرنده در . (کرفتن)
مصدرندن مضارع منفى اولان (نکیرد) بوراده تأثیرایتمز
دیمکدر . (کرفتن) ده بو معنی اکثریا (در) ادخالیه
حصوله کتیریلیر. خواجه حافظک :

دلم جز مهر مهرویان طریقى برنمی کیرد
زهردرمی دهم بندش ولیکن درنمی کیرد

مطلعی ترجمه ایدیه جک اولسه «کوکلم محبت مهرویاندن
باشقه بریول طوتیمور. کندیسنه هر صورتده نصیحت
ویریورم لکن تأثیر ایتیمور» دینلمک لازم کلیر .

(طیر) بوراده (طائر) لجمعی. بعضاً واحده دخی اطلاق
اولنور. او حالده جمعی (طیور) و (أطيار) کلیر. (نخن)
نوحه ایتک معناسنه اولان (نوح) مصدرندن ماضی جمع
مؤثی. (وکرآت) یووه دیمک اولان (وکره) نك جمعی .

مأل فراقنامه

مصانعك قيمتى صوسز چوللرده سرگردان اولان
سواران گروهنه صور. سن صو قدريني نه بيليرسين كه
فرات کنارنده سين .

کيجهم يوزکله کوندوز ، دیدم سنکله روشندر .
مهجور اولديغم کبي صباحله آقشام مساوی اولور .
مبتلاى فراق اولدم ، فقط وصالدن قطع امید ایتدم .
خيلي زمان کچدی . حال بوکه کوکلم « سن البته کله جکسين »
دييور .

ليلىء مظلومه ده اميدم صباح جمالکک طلوعنه متعلق
بولنور . اوت ، ظلماتده چشمه آب حیات آرانير .
حامل حلاوت کامله اولديغک حالده حياتى دها نه
وقته قدر تلخ ايدوب طوره جقسين ؟ او دهان شیريندن
آجی سوز صدورى غریبدر .

هر دلبری ایستدیکی و خشنود اوله جنی صورتده
وصف ایتدم . سنک محامدیکه دائر نه سويلیهیم که دائره
توصيفک خارچنده سين !

سندن هم قورقارم هم امیدوار اولورم . سندن

استمداد ایدر، سکا طوغری تقرب ایلرم. زیرا هم
کند بلاسین، هم کلید نجاتسین.

دشمنک مرادی اوزره دوستک کوزندن دوشدم.
دوستلرم بنی دشمنلرمک ایستکلری یولده ترک ایلدیلم.
غریبدرکه سعدینک فراقنامه سی سکا تأثیر ایتمز.
حال بوکه قوشلره شکایت ایتمه یووهرنده نوحه ایدرلر.

مولانا جامینک قصیده بره ترجمه سندن:

أَمِنْ تَدَاكِرِ جِرَانِ بَدِي سَلَمٍ
مَرَجَتْ دَمْعًا جَرِيًّا مِنْ مُقَلَّةِ بَدَمٍ
أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تَلْقَاءِ كَاظِمَةٍ
وَ أَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظُّلْمَاءِ مِنْ إِضْمٍ

ناظم نفس خود را خطاب می کند:

از یاد کردن همسایگان که بموضع ذی سلمند

آمیخته اشک خود را بخون و اشک خونین از دیده
می باری؟ یا آنکه نسیم آشنایی از جانب کاظمه که
مسکن یارانت وزیده است؟ و یا برق محبت
دزتاریک شب فراق از جانب اضم که موضع قرار
احبابست درخشیده است؟

(ا) استفهام تقریری ایچون. بوتعبرده کی (تقریر)
مخاطبی اقراره الجا دیمکدر. (تذکر) در خاطر اتمک،
یاد ایلمک. (جیران) قومشو معناسنه اولان مخفف
(جار) ک جمعی. با (فی) مقامنده در. (سلم) مغیلان آغاجی
نوعندن بر شجر. (مکان ذی سلم) مختصری اولان (ذی
سلم) مدینه منوره جوارنده بر موقع مبارکه علم اولمشدره.
سبب تسمیه اوراده سلمک کثرتیدر. (مزجت) قاتمق،
قارشدرمق معناسنه اولان (مزج) مصدرندن ماضی.
(دمع) کوز یاشی. (جری) آتمق معناسنه اولان (جریان)
مصدرندن ماضی. (مقله) کوزک آقیله قاره سنی جامع
اولان شحمه. بوراده کوز مقامنده ایراد اولمشدر.
(دم) قان.

(هبت) اسمک معناسنه اولان (هوب) مصدرندن

ماضی. تائیچی روزکار معناسنه اولان (ریح)ك مؤنث سماعی
 اولسنه میندر. (تلقاء) جانب. (كاظمه) مدینه منوره.
 (اومض) پارلداق معناسنه اولان (ایماض) مصدرندن
 ماضی. (برق) شیمشك. (ظلماء) ظلمت. «فی اللیلة
 الظلماء» تقدیرنده اوله بیلیر. (اضم) مدینه منوره
 وادیسى.

(همسایگان)ك مفردی اولان (همسایه) فی الاصل
 کولکه داش دیمك اولدینی حالده قومشو معناسنده قوللا-
 نیلیر. بوراده (آمیخته):

لحن داود بصوت بقر آمیخته

مصراع مشهورنده اولدینی کبی متعدیدر. (آمیختن)
 مصدری قارشمق، اختلاط اتمك معناسنده کلیر. خواجه
 حافظك شو بیتنده کی (در آمیزی) اختلاط ایدرسین،
 (بیامیزد) ایسه مزج ایدر یاخود مزوج اولور دیمکدر:

چوکویش که چرا باکسان در آمیزی
 چنان کند که سرشکم بخون بیامیزد

کوز یاشی معناسنه اولان (اشك) عربی کاف ایله در.
 ینه بو معنایه کلن (سرشك) ایسه فارسی کاف ایله در.
 (می باری) یاغدرمق معناسنه اولان (باریدن) مصدرندن
 مضارع. بو مصدر یاغمق معناسنده کلیر.

ازکرامات شیخ ماچه عجب
برف را دیدو کفت می بارد

بیت مشهورنده کی (می بارد) یاغیور دیمکدر.

مظلم دیمک اولان (تاریک) (شب) ک مقدم صفتیدر.
اضاقتسز او قونور. (ظلمت) ه معادل (تاریکی) قوللانیلیر.
لسانمزده (قارا کلق) (مظلم) و (ظلمت) یرینی طوتار.
(قارا کلق کیجه، کیجه نک قارا کلغی) کبی. (می کردانی)
ایتمک، ایلمک، قیللق معناسنه اولان (کردانیدن)
مصدرندن مضارع. بومصدر دوندرمک، چویرمک،
تدویر ایلمک معناسنده کلیر. حضرت مولانانک :

چون نمی داند دل داننده
هست باکردنده کرداننده

بیتنده (کرداننده) دوندیریحی دیمکدر. بویتی شوپله
ترجمه ایده بیلیرز :

بونی فهم الیزمی بر هشیار
که دونن وارسه دوندیرن دخی وار

مأل ترجمه

ناظم نفسنه خطاب ایدیور :
ذی سلم موقعنده بولنان قومشولری یاد ایتدی ککدنی

سرشککی خون آلود ایلداده کوزلر کدن بویله قانلی
 یاش دوکیورسین؟ یوقسه مسکن یاران اولان کاظمه
 جهتدن نسیم آشنایی می وزان اولدی؟ یوقسه شب تاریک
 هجرانده قرارگاه اجبا بولنان اضم جانبدن برق محبتمی
 لمعان ایلدی؟

فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ أَكْفُفَا هَمَّتَا

وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ أَسْتَفِقُ يَهْمُ

پس چیست مرچشمان ترا که اگر می گویی «از
 گریه بس کنید» دران می افزایند؟ و چیست مردل
 ترا که اگر می گویی «هشیار شو و صبر و سکونی
 پیش گیر» جنون واضطراب وی زیاده می شود؟
 پس اگر ترادوستان قدیم بیاد نیامده است و آتش
 عشق ایشان در دل توجوش تزرده چشم و دل
 تو چرا فرمان توغنی برند؟

(ما) لر استفهام تعجبی ایچون. (اکففا) کری

طور مق، امتناع معناسه اولان (کَفَّ) مصدرندن امر حاضر. بو مصدر متعدی ده اولور. او حالده (منع) یرینی طوتار. لسانمزده دائماً متعدی اوله رق قوللانیلیر. (کف لسان، کف قلم) تعییرلرنده اولدینی کبی. اسم اولان (کف) ال، پنجه معناسه در. (ظاهر کف) ال ک صیرتی، (باطن کف) ایچیدر. (راحه) بو ایکنجی معنایه مخصوصدر که ال آیسی دیمکدر. (همتا) آتقی و یاش دوکمک معناسه اولان (هَمَنی) مصدرندن ماضی. تانیثی (عینین) ه اسنادی جهتیله در. (استفق) افاقت بولمق معناسه اولان (استفاقه) مصدرندن امر حاضر. (یه) عشق ایله حیران اولمق معناسه اولان (هَمَم) مصدرندن مضارع. (بس کردن) آکتفا ایتمک، واز کچمک دیمکدر. حضرت مولانا:

بس کنم دلبر در آمد در خطاب

بیور مشدر. (پیش گرفتن) التزام ایتمک مقامنده قوللانیلیر.

مثال:

یا برو همچون زنان رنکی و بوبی پیش کبر

یا چو مردان اندر آ و کوی در میدان فکن

حکیم سنایی

مآل ترجمه

کوزلریکه نه اولمش که « آغلامقدن واز کچک » دیسهک
 دها زیاده اشکریز اولورلر؟ کولکه نه اولمش که « کندیکه
 کل، التزام صبر و سکون ایت » دیسهک جنون واضطرابی
 آرتار؟ اجبای دیرین یادیکه کلهمش، آنلرک آتش عشقی
 قلبکده اشتعال ایتمه مش ایسه کوزک، کولک سنک امریکی
 نیچون دیکله میورلر؟

أَيَحْسَبُ أَلَصَبُ أَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ

مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَ مُضْطَرِمٍ

می پندارد عاشق روی دوست که حیرانست
 که عشق پنهانست در میان دو گواه غماز که سوز
 درون را آشکارا می کنند که آن اشک خونین
 و نفس آتشینست؟ یعنی چون عاشق باران سرشک
 از دیده می بارد و آه آتشین از سینه برمی آرد
 عشق او نهان نمی ماند. از جهت این دو غماز
 نتواند که پنهان بماند.

(۱) استفهام تعجیبی و یا استفهام انکاری ایچون.
 (یحسب) صانق، ظن ایتک معناسنه اولان (حسبان)
 مصدرندن مضارع. (صب) عاشق اولوق معناسنه اولان
 (صبايه) مصدرندن صفت مشبهه. عاشق دیمکدر. مصدر
 اولان (صب) مایعی دوکمک معناسنه در. مطاوعی (انصباب).
 در. (حب) محبت. (منکم) کتم اولنوق، مکتوم اولوق
 معناسنه اولان (انکتام) مصدرندن اسم فاعل. (منسجم)
 آقوب دوکلمک معناسنه اولان (انسجام) مصدرندن اسم
 فاعل. موصوفی محذوفدر. (دمع منسجم) دیمکدر. (منه)
 دهکی ضمیر (صب) ه راجع. (مضطرم) اولنوق، اشتعال
 ایتک معناسنه اولان (اضطرام) مصدرندن اسم فاعل.
 موصوفی محذوفدر. (قلب مضطرم) دیمکدر.

(می پندارد) (حسبان) ه معادل اولان (پنداشتن)
 مصدرندن مضارع.

مثنوی شریفده بر ققره وارددر: بر ارسلان بر
 کویلونک آخورینه کیرر. اوراده یاتمقده اولان اوکوزی
 یر. قارنی طوینجه چیقوب کیتمز. اوکوزک یرینه
 یاتیورر. کیجه وقتی کویلو کلیر. اوکوز نیتيله بونک
 صیرتی قاشیمغه باشلار.

حضرت مولانا بو فقره بی نقل ایتدکن صکره
ارسلانک لساندن اوله رق بیوررکه :

اینچنین کستاخ زان می خاردم
کاندرین شب کاو می پنداردم

«صیرتمی آنک ایچون بویله کستاخانه قاشیورکه بو
کیجه قارا کلغنده بی اوکوز صانیور!» دیمکدر.
(کواه) شاهد. (آشکار، آشکارا، آشکاره) بر معناه
یهدر. خواجه حافظک :

دل می رود زدستم صاحبدلان خدارا
دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

بیتی مشهوردر. بیلمم کیمکدر، بر یرده شو یله بر بیت
کورمش، ایدم :

بولدی بر معناده اوج لفظ اشتهار
آشکاره، آشکارا، آشکار

(برمی آرد) یوقاری خیقارمق، اصعاد ایتک معناسنه
اولان (بر آوردن) مصدرندن مضارع. بوتخفیف مضارع
ایله مشتقانه مخصوصدر. (آوردن) تخفیف ایله (آردن)
صورتنده قوللانیله ماز.

مأل ترجمہ

عاشق جمال جانان کہ حیراندر، سوز درونی آشکار
 ایتمکہ اولان و سرشک خونین ایله نفس آتشیندن
 عبارت بولنان ایکی شاهد غماز آره سنده عشق کیزی
 قالیرمی صانیور؟ مادام کہ عاشق کوزندن یا غمور کبی یاش
 دوکمکہ، کوکسندن آه آتشین اظهار ایتمکہ در، آنک
 عشقی نہان قالماز. بو ایکی غماز وار ایکن قالماز.

فقرہ

فُضَّیْل بن عِیَاض از جملہ عیاران بود و رادمی۔
 زد۔ سبب توبہ وی آن بود کہ اورا برزنی عشق
 افتاده بود و دل باو نگران شده۔ شی بطلب آن
 زن بدیواری و روزنی برمی رفت۔ یکی از دوستان
 خدا قرآن می خواند۔ آواز او بگوش فضیل رسید۔
 می خواند کہ: الم یأْن للذین آمنوا ان تخشع قلوبہم

لذکر الله؟ یعنی آیا وقت نیامد که مؤمنان را دلها
 بترسد و بیدار شود بذكر حق؟ چون برق نفس
 آن آشنا باین حرف بدر خشید آتش اشتیاق حق
 دردل او افتاد. فریاد بر آورد که یارب وقت آمد،
 وقت آمد! بازگشت و شبانگاه بخرابه رسید.
 درین خرابه قافله فرود آمده بود و بایکدی گرمی-
 گفتند: ازینجا برنخیزیم تا صبح بدمد که فضیل راهزن
 بر راهست. نباید که راه بر کاروان زند، فضیل
 سخن ایشان بشنود و دلش بسوخت و گریان گشت
 و مرایشان را امان داد و خبر کرد از توبه خویش
 و گفت: سلامت بروید که فضیل این راه را بماند
 و راه دیگر گرفت.

[رساله خواجه عبدالله انصاری]

(فضیل بن عیاض) زاهد مشهور در. اختلاف روا.

یتنه کوره کوفه لی یاخود بخارالیدر. (۱۸۷) سال
 هجریسندہ ارتحال ایتمشدر. مشارالیهک قول آتسی
 حکیمانہدر:

— خردمندان ایله جنک ایتک بی خردان ایله
 حلوا یمکدن قولایدر.

بر کون بش آلتی یاشنده بولنان اوغلنی قوجاغنه
 آلهرق اوقاشامغه باشلادیغی صیرهده بینلرنده شوپله بر
 محاوره یکمشدر:

— بابا، بی سورمیسین؟

— سورم اوغلم!

— اللهی ده سورمیسین؟

— اوت، البته!

— قاچ کوکلك وار؟

— بر.

— بر کوکله ایکی شی سویلیرمی؟

بونک اوزرینه فضیل چوجفک مظهر انطاق حق
 اولدیغنی فهم ایله :

— نعم الواعظ انت یأتی!

دیه آغلایه‌رق اوغلنی باغرینه باصمش و آندن صکره دها
زیاده قطع مراتب معرفت ایشمدر .

(عیار) کثیر الجولان اولان قورناز، الندن ایش کلیر
آدمه اطلاق اولنور . (راه زدن) قطع طریق ایتک .
قاطع طریق (راهزن) و (رهزن) دینیلیر . (یول اورمق)
تعبیری لسانمزده دخی مستعملدر . حضرت مولانا بیوررکه:

جون فضیل راهزن کوراست باخت
زانکه ده مرده بسوی توبه تاخت

(دَهْ مَرْدَه) اون آدم قدر، اون آدم قوتنده دیمکدر . پک
لافزن اولان شخصه (ده مرده گوی) تعبیر اولنور .
کثرتدن کنایه در . یوقسه او یله لافزنلر واردر که اون
دکل، یوزکیشیدن زیاده سویلر لر . شوکوزل بر نصیحتدر:

حذرکن زندان ده مرده کوی
جوسعدی یکی کوی و برورده کوی

(المیآن) فعلی (آنی) یا خود (آین) مصدرندن اولمق
اوزره ایکی درلو او قونور: اَلْمِیَّانِ، اَلْمِیَّانِ . بومصدرک
ایکیسی ده بر شینک وقتی کلک معناسنه در: حینونت کبی .
برنجیسی آنی یا آنی، ایکنجیسی آن یَیْنِ دیه تصریف او-
لنور . «وقتی کلدی» مقامنده ایراد اولنان «آن آنه»

تعبیری معروف در . آیت کریمه مشهور اولان قرائت
برنجی صورتدر . خواجه حافظك شو بیتدهده اویله
اوقونور :

المیان للاحباب ان یترجوا
وللناقضین العهد ان یتدعوا

(بازکشتن) گری دونمک، رجوع ایتک . حضرت
مولاناك شو بیتدهده کی (بازکردید) آندن امر حاضر در :

ای قناتان نیست کرده زیر بوست
بازکردید از عدم زاواز دوست

ینه مشارالیه بیوررکه :

بازکردای خواجه راه ماکیاست

بوراده حکیم سناینک :

بازکشم زانجه کفتم زانکه نیست
در سخن معنی و در معنی سخن

بیتی ده خاطر لره کله بیلیر .

(شبانکاه) کیجه وقتی . (شبانکه) دخی دینیلیر . دائما
بویله جمع صورتنده قوللانیلیر . (شبکاه) دینلمز . (فرود-
آمدن) قونمق ، نزول ایتک .

مثال:

اگر کلام نه از آسمان فرود آید
چرا بهر سخنی خامه در سجود آید

صائب

(بدمد) بلیرمک، آچلمق، ظاهر اولق معناسنه
اولان (دمیدن) مصدرندن مضارع. خواجه حافظك
شو بیتندهده بویلهدر:

می دمد صبح وکله بست سحاب
الصبوح الصبوح یا اصحاب

(دمیدن) اوفلهمک وتنت ایتک معنالیینهده کلیره.
برنجچی به مثال:

من که با سودا بیانش محرم
در قفس بنشینم و دم می دم

حضرت مولانا

ایکنجی به مثال:

نو بهارست در آن کوش که خوشدل بانی
که بسی گل بد مد بازوتو در گل بانی

خواجه حافظ

(بماند) براقق، ترك ايتك معناسنه اولان (ماندن)

مصدرندن ماضی .

اکابر صوفیه دن اولان خواجه عبدالله انصاری
ابوایوب انصاری حضرتلرینک فرزند عالیبری جناب مت
انصارینک احفادنندر .

مت انصاری حضرت عثمانک زمان خلافتنده خراسانه
هجرت وهراتده اقامت ایتمش ایدی . خواجه عبدالله آنک
ایچون (هر روی) لکله شهرتیب اولمشدر . تولدی (۳۹۶)
سنه سنه مصادفدر .

مشارالیهک عربی، فارسی اشعاری واردر . چو-
جقلغنده مکتبه دوام ایتدیکی ائالرده شعر سویلمکله
مشهر اولمش ایدی . سائر چوجققر کندیسنه بعض اشعار
فارسیه انشاد ایدمرك بونلری عربی یه تحویل ایتسنی رجا
ایدرلر ، اوده بالبداهه دینیه جک صورتلرده رجالرینی
اسعاف ایلر ایدی .

بر دفعه بو چوجققردن بری فضلادن معدود اولان
پدرینه مکتبده بویله بدیهه کو برچوجق بولندیغنی سویلر .
پدری دیرکه :

— مکتبه کیدنجه کنديسنه سويلده شوييتي عربي يه
تحويل ايلسون. باقلم يابه بيله جگمي:

روزي که بشادی کذرده روز آنست
وان روز دکر روز بد انديشانست

چوجق مکتبه انصاری ايله بوليشنجه پدرينک
تنهيني اجرا ايدر. انصاری ييتي شو وجه ايله تحويل ايلر:

ويوم الفتى ما عاشه في مسرفه
و سائره يوم الشقاء عصب

حضرت خواجه نك اشعاری اچنده — ابو سعيد
ابو الخير کي — الك زياده رباغيلري شهرت بولمشدر.
تبرکاً بر قاچني ايراد ايدلم:

آنکس که ترا شناخت جان را چه کند
فرزند و عيال و خاتمان را چه کند
ديوانه کنی هر دو جهانش بخشی
ديوانه تو هر دو جهان را چه کند

با داده حق اکر توراخي باني
از همچو تويي کي متقاضی باشي
راخي شو و خوش باش که يك هفته دور
مستقبلي آيد که تو ماضي باني

اونیک و بد ترا نکومی داند
 تو خواه مکو خواه بکومی داند
 تو بنده با نیاز و او بنده نواز
 کرمی کشد و می کشد او می داند

با فاقه و درد همبشینم کردی
 بی خویش و تبار و بی قرینم کردی
 این مرتبه مفران در تست
 آیا بجه طاعت اینجینم کردی

مأل فقره

فضیل بن عیاض عیاران زمره سندن ایدی . قطع
 طریق ایدردی . توبه سنه سبب شو اولمشدرکه :
 کندسی برقادینه تعشق ایش و قلبی آنکله مشغول
 اولمش ایدی . بر کیجه او قادینی بولمق اوزره بر دیواره ،
 بر پنجره چیقوردی . او ائشاده اولیاء اللهدن بریسی
 قرآن او قومده ایدی . سسی فضیلک قولاغنه ایرشدی .
 او قودینی :

— الم یأں للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذكرا لله ؟
 آیت کریمه سی ایدی . یعنی :

— قلوب اهل ایمانك ذكر حق ايله خاشع و بیدار
اوله جنی وقت کلدیمی؟

او آشانك برق نفسی بو کلام شریف ايله درخشان
اولنجه فضيلك قلبنه آتش اشتیاق حق دوشدی. شو وجه
ایله فریاد ایلدی:

— کادی یاربی، کادی!

همان اورادن کری دوندی. کیجه وقتی بر خرابه یه
واصل اولدی. بو خرابه یه بر کاروان قونمش ایدی.
یولجیلر بر برلرینه دیورلردی که:

— صباح آچلمدجه بورادن قالمیم. فضیل رهن
یول اوزرنده در. کلوب کاروانی اورمسون!

فضیل بونلرک سوزلرینی ایشندی. یورکی یاندی.
آغلامغه باشلادی. کاروان خلقنه امان و کندی توبه سندن
خبر ویره رک دیدی که:

— سلامتله کیدکز. فضیل شمدی او یولی براقدی.
باشقه یول طوتدی.

